

*Изследователски опит
Research Experience*

УСЛОВИЯ В СРЕДАТА НА МЕДИЦИНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ И ТЯХНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ АДАПТАЦИЯТА НА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ СТУДЕНТИ

Славка Тошкова-Христозова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Интеграцията в областта на ЕС намира израз във взаимното признаване на дипломи по професии, определяни като „регулирани“. Това повишава отговорността на българските медицински университети за подготовката на медиците, обучавани в тях. Наличието на значителен брой чуждестранни студенти придават особеност на средата в тези университети – тя е интеркултурна. Качеството на обучение зависи от нивото на адаптация към средата в университета. То се отразява върху ефективността на образователния процес и влияе върху престижа на висшето училище. Необходимостта медицинските университети да се конкурират на международния образователен пазар налага проучване на средата и определяне на базови детерминанти в нея, които притежават позитивно въздействие върху студентите, стимулират тяхната мотивация за обучение и активират адаптивния им процес. В статията се посочват няколко условия в средата, чието рангово подреждане е според оценката на студентите за сила на изпитаното от тях адаптивно влияние. Според студентското мнение най-силно влияние върху тях оказва личността на академичния преподавател.

Keywords: Medical University, foreign students, adaptation, university environment

Процесите в глобалното общество пораждат пред висшето образование нови проблеми. Преодоляването им е съпроводено с трансформация и адаптация към изменена външна среда. Университетите преминават през технологично обновяване, осъвременяване на учебни програми, участие в международен обмен на студенти, преподаватели и т.н. За промяната в тях се съди по въвеждане на нови информационни технологии в обучението по медицина, организиране на образователен процес в модерно оборудвана клинична среда и др. Управлението на дейностите в образователната среда цели съобразяване с глобалните тенденции в медицинското образование и институционалния стремеж за отговаряне на съвременните критерии за обучение по медицина.

Необходимостта профилираните висши училища да работят в конкурентна среда налага периодично проследяване на условията за работа в тях. Това е от особено значение с оглед на качеството на обучение в медицинския университет и на отражението му върху престижа и конкурентоспособността на висшето училище.

Обучението по медицина се организира и провежда съобразно с общите европейски стандарти и изисквания, които международният пазар на труда предявява към упражняващите регулирана професия. Критериите за обучение са утвърдени в редица нормативни документи – Декларация относно медицинското образование, приета на 43-ата Световна медицинска асамблея в Малта (1991), Глобални стандарти за медицинско образование и по-добра здравна помощ (Копенхаген, 2003) и др. (Радионова et al., 2004).

Интеграцията в областта на европейското образование проличава от взаимното признаване на дипломи и определяне на професиите лекар, дентист, фармацевт, медицинска сестра и рехабилитатор (ерготерапевт) за „регулirани“ в рамките на Европейския съюз (Директива 92/51, 1992). Признаването на дипломи за висше медицинско образование, придобито в рамките на ЕС, за граждани от страни извън него, открива практическа възможност след дипломиране в България да се установят и да упражняват регулирана професия във всяка една държава от ЕС. Възможността медицинските специалисти да се възползват от условията за работа, които предлага общият европейски пазар на труда, предполага засилване на интереса за обучение в България. Увеличаване се отговорността на българските медицински университети за подготовката на медиците.

Медицинските университети са важна част от висшите училища и участват в изграждане на европейските зони на висше образование. За тях са валидни общоприетите стандарти за качество. След тях са професионалната реализация на научно-преподавателския състав, информираността за професионалното развитие на бившите студенти, изграждането на система за контрол на управлението и стандартизацията и др. (Георгиева, 2001; Дамянов & Стоянов, 2006). Но все по-голяма сила придобива един особен индикатор за качество на средата – обучението на чуждестранни студенти и отчитане на предпочитанието им към конкретен университет.

Разрастващата се общност от чужди граждани в българските медицински университети може условно да се представи чрез три групи – европейски студенти, постъпващи по програма „Еразъм“, стипендианти по междуправителствени договори, в т.ч. потомствени българи и студенти, платена форма на обучение, включително такива с двойно гражданство. Те са реална и важна част от академичната среда. Взаимодействията между представители на няколко национални общности, участващи в съвместен процес на обучение, придава на средата в медицинския университет интеркултурен характер.

Образователната среда не е механичен сбор от материални и информационни ресурси (Петровски, 2003). Същественото в нея е функциониращата система от социално-педагогически интеракции. Локалната среда на университета може да се приеме за пространствено обединение на субекти, участващи в общ работен процес. В структурния модел на образователната среда участват три елемента – пространствено-предметен, социален и организационно-технически. Условията в нея влияят върху личността и са насочени към нейното формиране и развитие (Герасимова, 2011).

Интеркултурната среда на медицинския университет е специфична образователна среда, в която успоредно с обучението по специалността се осъществява межкултурна комуникация, установяват се междугрупови взаимодействия, извършва се ценностен обмен и др. Тя е специално създадена среда за обучение и придобиване на компетенции от областта на медицината, натрупва се социален опит, надграждат се ценности, формират се личности. По-високият брой чуждестранни студенти, обучавани в медицинския университет, поражда дисбаланс в университетската среда. Нарушава се нейната национална и културна хомогенност. Възстановяването на равновесието преминава през процес на адаптация от всички студенти, но в много по-силна степен засяга чуждестранните, на които им се налага да се адаптират към нова социокултурна среда и към нов модел култура, представен чрез взаимодействията в университета.

В условия на мобилност с цел обучение и наличие на силна конкуренция на международния пазар на висше медицинско образование, съобразяването на средата за обучение с подготовката на чужди граждани е в контекста гъвкавост на управлението на средата с цел отстояване на конкурентната способност и реклама на условията за обучение. Това е причина за периодичното отчитане на влиянията, които условията в средата на университета оказват върху динамиката на адаптивния процес на всички студенти и най-вече на чуждестранните.

Балансирането на интеркултурната университетска среда трябва да се съобразява с отговорите на няколко въпроса:

- Какви образователни цели си поставя учащият се. Кое той сам определя като необходимо за собственото му развитие, както и какви външни образователни (институционални) цели са насочени към него.

- Кои са основните фактори в средата и по какъв начин те се отразяват върху динамиката на формиране на личността.

- Как се съчетават различните елементи в среда за обучение и как комбинирането им подпомага работата на институционалните фактори за постигане на планирани резултати (Петровски, 2011).

Чуждестранните студенти инвестират в собственото си бъдеще и предявяват изисквания към качеството на средата, в която се подготвят (Паунов

& Влахова-Николова, 2005). Медицинският университет е пресечна точка на цели – индивидуални и институционални. Обучението им променя културата в средата. Променя се езиковата ситуация – българският език не е единственият, на който се организира образователният процес. Езиковата комуникация изцяло зависи от проблема ниво на езикова комуникативна компетентност, степен на межкултурна компетентност. Важно условие е мотивацията за обучение в профил медицина. Например при гръцките студенти, обучавани в подготвителен курс през 2009/2010 учебна година в Медицинския университет – Пловдив, водещ мотив е „специалността е добре заплатена“. Тя се посочва от 45,45% ($n = 55$). За сравнение, общата група чуждестранни студенти извежда мотива „придобиване на европейска диплома“ ($n = 124$).

С оглед на зависимостта качество на средата–качество на обучението през учебната 2010/2011 година се проведе изследване с цел определяне на детерминанти, които са важни за адаптивния процес на чуждестранните студенти. Средата на изследване е Медицинският университет в Пловдив, защото в него има чуждестранни студенти от 19 държави и само през посочената учебна година те са 44,36% от всички обучавани. Периодът на изследване съвпада с първия семестър – 15.09.2010 г. до 31.12.2010 г. Съставянето на базата данни е чрез използване на социологически метод (анкета). Статистическата обработка на емпиричния материал е с програмните продукти SPSS v.15.0 и MS EXCEL.

В изследването участват студенти от пети курс ($n = 135$). Разпределението им по националност е: българи (52,59%), гърци (16,30%), турци (15,55%) и кюрди (15,55%).

Разпределението по факултети е: Медицински факултет (26,67%), Факултет по дентална медицина (28,52%) и Фармацевтичен факултет (44,81%).

В турската група преобладават студентите с двойно гражданство (57,14%). Референтна е групата на българските студенти. Средната възраст на участниците е $25,49 \pm 0,36$ г. 95% CI със стандартно отклонение 2,07.

Студентите преценяват силата на адаптивното въздействие, оказано върху тях от страна на пет условия: професионални и личностни качества на преподавателя; състояние на материалната база и ресурсно осигуряване на дейностите; взаимодействия в студентската група; състояние на академичния живот; организация на образователния процес и административно обслужване.

Студентското мнение се отразява по петстепенна скала, съдържаща променливите „не ми оказва влияние“, „слабо ми влияе“, влияе ми средно“, „силно ми влияе“ и „много силно ми влияе“. Чрез метода на дескриптивната статистика се определят основните статистически параметри среден брой точки и стандартно отклонение. Анализът на данните извежда най-силно въздействащия фактор – личността на академичния преподавател. При ранговото подреждане се отчита съвпадане на първото място за тази детерминанта при три

национални групи – българска, гръцка и кюрдска. Турските студенти оценяват като най-силно влияещо върху адаптацията им условие „взаимодействието в студентската група“ (Таблица 1)

Таблица 1. Рангова скала за силата на адаптивно влияние на условия в средата върху адаптацията на националните групи

Детерминанти	Националност (n = 135)							
	българска (n = 71)		гръцка (n = 22)		турска (n = 21)		кюрдска (n = 21)	
	ранг	95% CI	ранг	95% CI	ранг	95% CI	ранг	95% CI
1. Личностни и проф. качества на преподавателя	1	3,68 ±0,15	1	3,81 ±0,32	2	3,45 ±0,35	1	3,61 ±0,46
2. Състояние на материал. база	3	3,42 ±0,17	2	3,50 ±0,49	3	3,38 ±0,51	4	2,90 ±0,35
3.Взаимодействия в студ. група	2	3,45 ±0,14	3	3,31 ±0,34	1	3,52 ±0,37	2	3,52 ±0,42
4. Състояние на академ. живот	5	2,46 ±0,18	5	2,86 ±0,53	4	2,76 ±0,54	5	2,81 ±0,51
5. Организация на образ. процес и адм. обслужване	4	2,94 ±0,16	4	3,0 ±0,51	5	2,71 ±0,38	3	3,23 ±0,47

Ранжирането на резултатите показва, че за българската националност след преподавателя най-висока е силата на адаптивно въздействие от страна на детерминантата „студентска група“, следвана от „състояние на материалната база и ресурсно осигуряване на дейностите“ и „организация на образователния процес и административно обслужване“.

Адаптацията на гръцката национална група освен от условието академичен преподавател се влияе от състоянието, в което се намират материалната база и взаимодействията с колегите от групата. В сравнение с тях за турските студенти състоянието на материалните условия се отразяват в по-слаба степен. Кюрдските студенти оценяват административното обслужване като важно адаптивно условие и му определят трета позиция по сила на адаптивно влияние (Таблица1).

Сравняването на показателите между гръцки и турски студенти показва, че у постъпващите от Турция преобладават колективистични нагласи за участие в съвместни дейности. Като значими те определят общуването и междуличностната комуникация в средата (преподавател–студент, студент–преподавател, български студент–чуждестранен студент, чуждестранен студент–български студент).

Личността на академичния преподавател, състоянието на материалните условия, в които се ситиуира образователният процес, както и развитието на академичния живот, са трите базови детерминанти, отразяващи се най-силно върху адаптацията на студентите от гръцка националност. Те съвпадат с европейските критерии за качество на образователната среда във висше училище и тъждествени на разбирането за адекватност на средата на съвременните изисквания към обучението по медицина.

Значението на академичния преподавател за оказване на влияние върху динамиката на адаптивния процес на студентите се представя от резултати, получени чрез анализ на студентското мнение (Таблица 2).

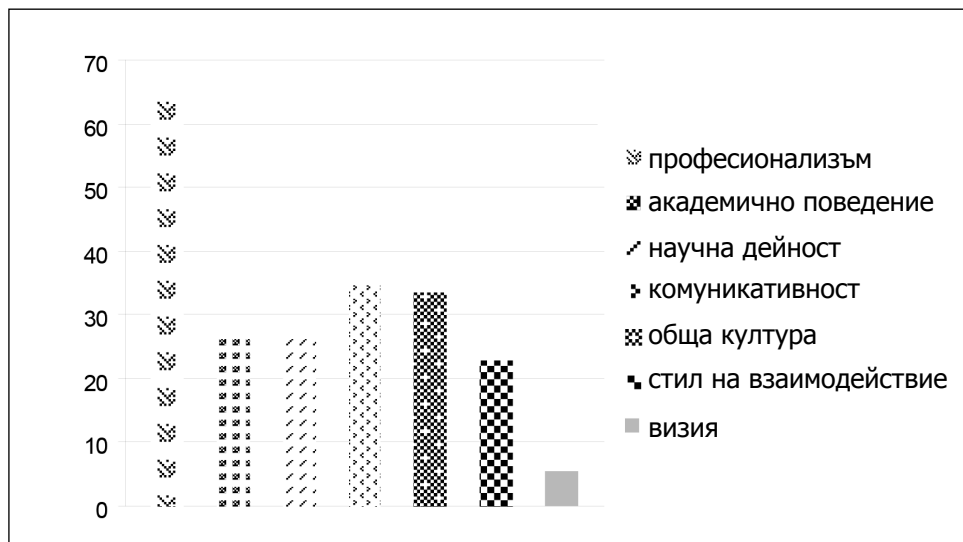
Таблица 2. Влияние на академичния преподавател върху индивидуалната адаптация

Нацио- налност	Структура на студентските оценки (n = 135)					
	Не ми влияе P [%] ± Sp	Оказва ми слабо влияние P [%] ± Sp	Оказва ми средно влияние P [%] ± Sp	Оказва ми силно влияние P [%] ± Sp	Оказва ми много сил- но влияние P [%] ± Sp	Об- що
българи (n = 71)	4,23 ±2,39	2,82 ±1,96	32,39 ±5,55	42,25 ±5,86	18,31 ±4,59	100
гърци (n = 22)	-	-	35,00 ±10,67	50,00 ±11,17	15,00 ±7,98	100
турци (n = 21)	-	5,26 ±5,12	47,37 ±11,45	36,84 ±11,07	10,53 ±7,04	100
кюрди (n = 21)	-	14,29 ±7,64	33,33 ±10,29	28,57 ±9,86	23,81 ±9,29	100

Изводът, че академичният преподавател притежава в най-висока степен възможност да влияе върху адаптацията на студентите, предполага конкретизиране на инструментариума, използван в междуличностната комуникация (Фигура 1). Като значим на първо място студентите поставят професионализма на преподавателя (63,36%). Възможността за общуване със студентите (35,11%) определя на качеството комуникативност втора позиция. Студентите оценяват общата култура на преподавателя. Тя е събирателно понятие от езикова, межкултурна, социокултурна, технологична и др. компетентности (33,59%). Поведението на преподавателя в академична среда (26,72%), неговият индивидуален стил на взаимодействие със студента (22,90%), визията му (5,34%) са допълнителни инструменти, прилагани чрез „механизма“ академичен преподавател за оказване на адаптивно влияние.

Резултатите от диагностиката на средата в конкретен медицински университет посочва основни фактори, които се отразяват върху хода на адаптивния процес при всички студенти и национални групи:

- качества на академичния преподавател;
- взаимодействия в студентската група;
- материални условия и ресурсно осигуряване на образователните дейности.

Фигура 1. Преподавателският „инструментариум“ за постигане на личностно въздействие

Тяхното действие, съчетано с активиране на езиковата комуникация, контрол върху тревожността в средата за обучение, отчитане на културните особености на националните общности и други, предполага подкрепа на адаптацията на студентите и ускоряване на адаптивния процес. Зависимостта между качеството на средата и качеството на обучение извежда проблема за адаптацията на чуждестранните студенти сред новите проблеми на мениджмънта в профилиран университет по медицина.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, П. (2001). *Висшето образование в процеса на обществена промяна в България*. София: НИО.
- Герасимова, Н. (2011). Понятие образователной среды в научной мысли исследователей (с. 37 – 40). В: *Технообраз – 2011, Роль и место образовательной среды в непрерывном развитии и саморазвитии личности и обучающихся (I)*. Гродно.
- Дамянов, Д. & Стоянов, Б. (2006). *Качеството на висшето образование – проблеми, възможности*. София: Съюз на учените в България.

Директива 92/51 на Съвета на Европа. (1992).

Паунов, С. & Влахова-Николова, В. (2005). Специалността „Здравни грижи“ (с. 157 – 158). В: *Научни трудове на Съюза на учениците*. Пловдив.

Петровский, Г. (2003). *Педагогические и образовательные технологии современной школы*. Минск: НИО.

Петровский, Г. (2011). Некоторые общие вопросы формирования образовательной среды учреждения образования (с. 144–146). В: *Технообраз – 2011, Роль и место образовательной среды в непрерывном развитии и саморазвитии личности и обучающихся (1)*, Гродно.

Радионова, З., Нишева, В. & Нарлиева, Н. (2004). Медицинското образование в България на фона на „Глобалните стандарти за медицинско образование и по-добра здравна помощ“. *Образование (3)*, 35–41.

CONDITIONS AT THE MEDICAL UNIVERSITY AND THEIR INFLUENCE ON THE ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS

Abstract. The article raises the question of organizing the environment at the Medical University in the context of quality education. The effectiveness of training depends on the adaptation of the foreign students to the university environment. The study results that are submitted, define the basic conditions of the environment, which influence the adaptation process and aim at students' adjustment to the university environment.

Slavka Toshkova-Hristozova

✉ Doctor of Social Medicine and Organization of Health and Pharmacy
Medical University – Plovdiv
Department of Language and Specialized Training
Department of Bulgarian Language, Senior Lecturer
4001, Plovdiv, Bulgaria
e-mail: s_hristozova@abv.bg